

Izvirni znanstveni članek
347.518:629.33

Odškodnina za nemožnost uporabe stvari, zlasti motornih vozil

DR. DAMJAN MOŽINA,
docent na Pravni fakulteti
Univerze v Ljubljani

1. Uvod

»Vsak ve, kaj je škoda, le pravniki očitno ne«.¹

Kadar se neka stvar protipravno poškoduje ali uniči, trpi njen lastnik poleg poškodbe ali uničenja stvari izgubo tudi zaradi tega, ker stvari nekaj časa – dokler traja popravilo oziroma dokler si ne priskrbi nove stvari – ne more uporabljati. Nemožnost uporabe stvari je lahko tudi posledica kršitve pogodbe: če dolžnik upniku stvari ne izroči v pogodbenem roku, je upnik, dokler je ne dobi, prikrajšan za možnost uporabe. Vprašanje odškodninskih posledic začasne nemožnosti uporabe se lahko načeloma postavi glede katerekoli stvari. Tako v domači kot v tuji sodni praksi pa imajo motorna vozila zaradi svoje razširjenosti ter pomena za vsakdanje življenje ljudi tako pomembno vlogo, da je razprava v nadaljevanju osredotočena nanje.

Medtem ko se faktični ali naravni pojem škode nanaša na vsako neprostoovoljno neugodnost oziroma negativno posledico, ki jo oseba utрпи, in brez dvoma zajema tudi nemožnost uporabe stvari, v civilnem pravu ni povsem jasno, ali in na kakšen način nemožnost uporabe stvari pomeni tudi pravno priznano škodo.

Nesoglasja med pravniki bržkone izvirajo iz opredelitve pravnega pojma škode v zakonu in teoriji. V slovenskem pravu poznamo dve temeljni obliki pravno priznane škode: premoženjska škoda je opredeljena kot zmanjšanje premoženja (navadna škoda) oziroma kot preprečitev povečanja premoženja (izgubljeni dobiček), nepremoženjska škoda pa kot povzročitev telesnih bolečin, duševnih bolečin s posebej opredeljenimi vzroki, strahu ter okrnitev ugleda

¹ »Jedermann weiß, was Schaden ist – nur die Juristen offenbar nicht« – Schlechtriem, Schadensersatz und Schadensbegriff, ZEuP 1997, str. 232.

pravne osebe (132. člen OZ). Posebni obliki nepremoženjske škode sta kršitev pravice do sojenja brez nepotrebne odlašanja² ter izguba dopusta kot posledica kršitve pogodbe o turističnem potovanju.³

Premoženjska škoda torej pomeni zmanjšanje premoženja, za ugotovitev njenega obsega pa moramo primerjati dejansko stanje oškodovančevega premoženja s (hipotetičnim) stanjem, ki bi obstajalo, če škodnega dogodka ne bi bilo. Pravno priznana škoda so torej le tisti posegi v pravno varovane interese, ki se negativno odrazijo na premoženju oškodovanca in jih lahko izrazimo v denarju.⁴ Odgovorna oseba mora to škodo odpraviti v naravi (restitucija, prvi odstavek 164. člena OZ) oziroma z denarno odškodnino (kompenzacija, 169. člen OZ). Odškodnina naj bi bila po obsegu takšna, da bi oškodovanca v premoženjskem smislu postavila v položaj, kot da se škodni dogodek ne bi bil zgodil.

Problem je v tem, da se začasna nemožnost uporabe stvari sama po sebi ne odrazi nujno v premoženju oškodovanca. Razmišljali bi lahko takole: če je bilo oškodovančevo vozilo, ki je bilo poškodovano v prometni nesreči, po tednu dni popolnoma popravljeno, potem je tedaj njegovo premoženje (ob upoštevanju morebitne manjše tržne vrednosti vozila zaradi nesreče, ki ga mora kriti denarna odškodnina) enako kot pred škodnim dogodkom. Premoženje torej s kasnejšega vidika ni zmanjšano, zato se zdi, da premoženjske škode ni. Nemožnost uporabe vozila bi lahko pomenila le nepremoženjsko škodo, nekako v smislu zmanjšanja zadovoljstva in udobja, vendar ta oblika nepremoženjske škode v našem pravu ni priznana. Podobno so najbrž na posvetovanju 26. in 27. 6. 1968 razmišljali sodniki civilnih oddelkov republiških in pokrajinskih vrhovnih sodišč. Oblikovali so stališče, da se začasno onemogočenost uporabe poškodovanega avtomobila ne prizna povrnitev nepremoženjske škode.⁵ Iz nekaterih sodnih odločb izhaja, da se stroški najema nadomestnega vozila, ki se je uporabljalo v zasebne namene, sploh ne priznajo.⁶ V nekaterih primerih, ki se sicer ne nanašajo na vozila, so sodišča priznala nemožnost uporabe stvari (v danem primeru: hladilnika) kot premoženjsko škodo.⁷

² Glej 16. člen Zakona o zagotavljanju pravice do sojenja brez nepotrebne odlašanja, Uradni list RS, št. 49/2006.

³ Glej sodbo Sodišča EU v zadevi C-168/00 (*Simone Leitner v. TUI*) z dne 12. 3. 2002. Ker moramo nacionalno pravo, ki je rezultat prenosa evropskih direktiv, razlagati v skladu s temi direktivami in sodno prakso Sodišča EU, moramo 890. člen OZ razlagati tako, da v primeru kršitve pogodbe med podjetjem in potrošnikom vključuje tudi nepremoženjsko škodo.

⁴ Glej Zobec, Neuporaba osebnega avtomobila kot navadna škoda, Pravosodni bilten, št. 3-4/1996, str. 7.

⁵ Zbirka sodnih odločb, 1969, knjiga XIV/3, pravno stališče.

⁶ Sklep Okrožnega sodišča Koper z dne 30. 9. 1969, GŽ 256/69, citirano po: Škrinjar, Odškodnina za neuporabo stvari, Pravnik, št. 4-5/1981, str. 183.

⁷ Občinsko sodišče v Kopru, P 33/71, citirano po: Škrinjar, Odškodnina za neuporabo stvari, Pravnik 4-5/1981, str. 176. Tožnica je kupila hladilnik, ki ni deloval. V času popravila je imela povečane stroške s prehrano, ker se je sveže sadje kvarilo, in zaradi dražjega piva, ki ga je ohlajenega dobila le v gostilni, sodišče pa je zahtevek priznalo.

Kasneje je vendarle prevladalo mnenje, da ima oškodovanec pod določenimi pogoji pravico za čas popravila oziroma zagotovitve drugega vozila najeti nadomestno vozilo, stroški zanj pa se mu priznajo kot premoženjska škoda. Nemožnost uporabe stvari po tem stališču sama po sebi ni priznana škoda, vendar oškodovanca upravičuje do najema nadomestnega vozila, stroški zanj pa se odražajo na oškodovančevem premoženju in se povrnejo.

Opisano velja za vozila, ki se uporabljajo v zasebne namene. Pri vozilih, ki se uporabljajo za gospodarske namene (npr. taksi, tovorna vozila ipd.), je položaj preprostejši: tu se škoda zaradi neuporabe praviloma pokaže v izgubi dobička, ki je nesporno premoženjska škoda. Seveda pa morajo tako zasebni kot gospodarski oškodovanci storiti vse, da zmanjšajo obseg škode (prvi odstavek 171. člena OZ). Obveznost zmanjševanja škode bo zlasti pri vozilih, ki se uporabljajo gospodarsko, od oškodovanca pogosto zahtevala najem nadomestnega vozila. Tako npr. avtoprevoznik, katerega vozilo je zaradi prometne nesreče na enomesečnem popravilu, ne sme sedeti doma in računati, koliko dohodka izgublja, ampak mora, če je le mogoče, opravljati dejavnost z najetim nadomestnim vozilom in s tem preprečiti povečanje škode.

2. Povrnitev konkretnih stroškov najema nadomestnega vozila

V skladu z načelom naravne restitucije (prvi odstavek 164. člena OZ) oziroma popolne kompenzacije (169. člen OZ) ima oškodovanec od povzročitelja škode oziroma odgovorne osebe pravico zahtevati, da ga od trenutka škodnega dogodka naprej postavi v položaj, v katerem bi bil, če do škodnega dogodka ne bi bilo prišlo. Zato ne more biti sporno, da ima oškodovanec pravico takoj zahtevati nadomestno vozilo oziroma povrnitev stroškov najema nadomestnega vozila. To je tudi stališče slovenske sodne prakse.⁸ Ta je kot podlago za priznanje stroškov najema utemeljeno štela tudi zamudo zavarovalnice z izplačilom odškodnine, zaradi česar oškodovanec ni mogel financirati nakupa novega vozila.⁹

2.1. Omejitve glede povrnitve stroškov

Prva in samoumevna omejitev je, da ima oškodovanec pravico le do najema vozila, ki je enakovredno njegovemu. Če je prej vozil majhnega renaulta, ne sme najeti mercedesa. V skladu z dolžnostjo zmanjševanja škode mora oškodovanec ravnati razumno, kar utegne od njega zahtevati tudi primerjavo ponudb nadomestnih vozil na trgu.

⁸ Glej npr. dobro obrazloženo sodbo in sklep Višjega sodišča v Ljubljani z dne 24. 7. 1996, opr. št. II Cp 734/96.

⁹ Glej sklep Višjega sodišča v Kopru z dne 7. 11. 2006, opr. št. I Cp 778/2006, ter sodbo Višjega sodišča v Ljubljani z dne 14. 10. 2009, opr. št. Cp 2218/2009.

Pravico do najema ima za čas, ki je potreben za popravilo oziroma nakup vozila. Nemška sodna praksa npr. za nakup novega ali rabljenega vozila priznava dvo- do tritedenski najem.¹⁰ Neobičajnih zamud pri dobavi nadomestnih delov oziroma iskanju enakovrednega vozila pa naj odgovorna oseba ne trpi.

Splošno sprejeto načelo je tudi, da mora oškodovanec od zneska odškodnine, ki pokriva stroške najema, odšteti znesek, ki ga je sam prihranil, ker ni uporabljal svojega vozila (npr. vzdrževanje, zavarovanje).¹¹ To zahteva načelo *compensatio lucri cum damno* iz 169. člena OZ. Glede obračunavanja odbitka prihranjenih stroškov je zanimiva metoda nemške sodne prakse, ki operira s pavšalnim odbitkom 15 do 20 odstotkov od cene najema, sodiščem pa je prihranjeno podrobno obračunavanje razmeroma majhnih zneskov.¹² Odbitek se ne obračuna, če oškodovanec najame vozilo, ki je več kot 10 odstotkov cenejše od vozila, enakovrednega njegovemu, do katerega bi imel pravico, s čimer nemška sodišča »nagrajujejo« varčne oškodovance.¹³

Nemška sodna praksa poleg tega omejuje povrnitev stroškov najema za primere, v katerih obstaja občutna potreba po vozilu. V skladu z dolžnostjo zmanjševanja škode ima oškodovanec pravico do nadomestnega vozila le, če na dan opravi določeno minimalno število kilometrov (pribl. 20 km). Če se vozi manj, se od njega pričakuje, da se vozi s taksijem, saj je to za odgovorno osebo praviloma ceneje.¹⁴ Gre za odstop od načela reparacije, ki je praktičen, hkrati pa ni nepravičen. Seveda je bolj udobno sedeti v svoj avto kot klicati taksi, vendar pa najbrž ne moremo reči, da bi morala odgovorna oseba to izgubo udobja povrniti z odškodnino.¹⁵

Možna omejitev pri priznavanju stroškov najema nadomestnega vozila je tudi vrednost vozila pred škodnim dogodkom. Na prvi pogled se zdi razumno, da naj bi odgovorna oseba ne plačevala odškodnine, ki bi občutno presežala vrednost vozila. Vendar pa je tako razmišljanje v primerih starejših in huje poškodovanih vozil, pri katerih popravilo traja dlje časa in cena najema hitro doseže vrednost vozila, v očitnem nasprotju tako z načelom popolne reparacije kot z načelom pravičnosti. Res je sicer, da tudi načelo popolne reparacije lahko pripelje do motečih rezultatov, če bi morala npr. odgovorna oseba za najem nadomestnega vozila skupaj s popravilom škode plačati bistveno več od vrednosti vozila.¹⁶ Vendar pa je mogoče take primere obravnavati predvsem z vidika obveznosti zmanjševanja škode: od oškodovanca je v pri-

¹⁰ Heinrichs, v: Palandt BGB, 66. izd. (2007), par. 249, rš. 33, str. 294.

¹¹ Glej npr. odločbo iz op. št. 6 ter Kötz, Wagner, Deliktsrecht, 10. izd., str. 264.

¹² Glej npr. Heinrichs, v: Palandt BGB, 66. izd. (2007), par. 249, rš. 32, str. 294.

¹³ Prav tam.

¹⁴ Prav tam, rš. 31c, str. 294.

¹⁵ Magnus, Schaden und Ersatz, str. 126.

¹⁶ Magnus, Schaden und Ersatz, str. 122.

meru zelo dolgega popravila starejšega vozila mogoče pričakovati, da bo najemal nadomestno vozilo le toliko časa, dokler mu ne uspe kupiti enakovrednega. Nobenega načelnega razloga pa ni, da bi se izpad rabe povrnil v manjši meri, če je posebej dolg (npr. hujše poškodbe, daljša popravila) ali če je stvar manj vredna.¹⁷

2.2. Kaj pa slovenske zavarovalnice

Kljub temu, da pravica do povrnitve stroškov najema nadomestnega vozila izhaja iz zakona in je nedvoumno priznana v sodni praksi, pa slovenske zavarovalnice takšne zahtevke oškodovancev na podlagi obveznega zavarovanja avtomobilske odgovornosti praviloma zavračajo. Za zagotovitev nadomestnega vozila praviloma celo zahtevajo sklenitev posebnega zavarovanja, npr. zavarovanja avtomobilskega kaska ali t. i. avtomobilske asistenc. Zdi se, da pri tem špekulirajo, da oškodovanec, ki od njih na podlagi obveznega zavarovanja povzročitelja škode zahteva nadomestno vozilo ali plačilo stroškov za najem, spričo izjemne dolgotrajnosti sodnih postopkov v Sloveniji ter s tem povezanih stroškov in negotovosti pač ne bo tvegala, da bi najel vozilo in se spustil v spor z zavarovalnico. Racionalen oškodovanec bo izpad uporabe raje nadomestil drugače. Takšna praksa zavarovalnic je nemoralna in pomeni zlorabo pravice. Sodišča so jo dolžna preprečiti. Če jim ne uspe, bi moral reagirati zakonodajalec.

3. Abstraktna odškodnina za neuporabo

Položaj je drugačen, če oškodovanec v primeru nemožnosti uporabe vozila ne najame nadomestnega vozila, ampak izpad uporabe pokrije drugače: hodi peš, se vozi s kolesom, prosi za prevoz prijatelje in sorodnike ipd. Premoženijske škode tedaj ne more konkretno izkazati s plačanim računom. Postavlja se vprašanje, ali se lahko taka škoda kljub temu povrne na abstrakten način. Gre pravzaprav za vprašanje, ali ima možnost uporabe stvari sama po sebi premoženjsko vrednost, ki ni enaka njeni substančni vrednosti. Starejša sodna praksa je v takih primeru štela, da je nastala le nepremoženjska škoda, za katero se denarna odškodnina ne prizna.¹⁸

Tudi tu so problematični le primeri zasebne uporabe vozil, kajti pri vozilih, ki se uporabljajo v gospodarske namene, se bo izpad uporabe pokazal kot izgubljeni dobiček, za povrnitev katerega ni ovir.

V primerjalnem pravu slika glede tega vprašanja ni enotna: v nekaterih državah, npr. v Nemčiji, Veliki Britaniji, Franciji in ZDA, je povrnitev abstraktne škode v primerih zasebne upo-

¹⁷ Prav tam.

¹⁸ Glej sklep VS SRS z dne 1. 9. 1977, Pz 558/77.

rabe splošno priznana, v praksi pa je omejena predvsem na motorna vozila in stanovanja.¹⁹ V drugih državah, npr. v Švici in Avstriji, sodna praksa takšno škodo večinoma šteje za nepremoženjsko škodo in denarno odškodnino zavrača.²⁰ Posebej si velja ogledati nemško sodno prakso. BGH se je odločilo za kompromisno rešitev: priznava premoženjsko škodo zaradi začasne nemožnosti uporabe stvari, tudi če oškodovanec ni najel nadomestne stvari.²¹ Vendar pa se ta škoda povrne le v primeru nemožnosti uporabe tistih dobrin, ki so osrednjega pomena za samostojno življenje, kot je npr. avtomobil ali stanovanje, ne pa v primeru luksuznih dobrin, npr. zasebnega bazena, krznenega plašča ali jahalnega konja.²² Poleg tega mora biti škoda tudi »občutna« in se ne povrne, če npr. upnik vozila v tem času tudi sicer ne bi uporabljal, ker je npr. ležal v bolnišnici. Sodna praksa odmerja odškodnino na podlagi tabel, glede na povprečne stroške najema enakovrednega vozila.²³ Od teh se odšteje dobiček podjetja, ki oddaja avtomobile, določene stroške ter oškodovančev prihranek stroškov zaradi neuporabe vozila. Na koncu odškodnina znaša približno 30 odstotkov cene najema enakovrednega nadomestnega vozila.²⁴ Če gre za starejše vozilo, se znesek zmanjša. Teorija o razliki v premoženjskem stanju oškodovanca, na kateri temelji pojem premoženjske škode kot ekonomske škode, je v nemški teoriji že več desetletij predmet ostrih kritik.²⁵ Številni avtorji zagovarjajo t. i. normativni pojem škode, ki naj bi na podlagi normativnih vrednostnih opredelitev vključeval določene izgube, ki se sicer neposredno ne pokažejo v premoženjskem stanju. Abstraktna odškodnina zaradi neuporabe stvari se utemeljuje predvsem na dva načina. Teza o komercializaciji dobrin izhaja iz tega, da so možnosti uporabe številnih stvari dandanes komercializirane in imajo svojo tržno vrednost, kot npr. najem avtomobila ali stanovanja. Teza o izjalovitvi izdatkov pa premoženjski značaj škode zaradi neuporabe gradi na ideji, da je imel lastnik izdatke s tem, da si je zagotovil stvar; ker zaradi škodnega dogodka oz. kršitve pogodbe stvari ne more uporabljati, so ti izdatki postali zanj nekoristni oziroma so se izjalovili.

Menim, da je treba abstraktno odškodnino za nemožnost uporabe stvari priznati tudi pri nas.²⁶ V nadaljevanju navajam nekaj stališč in argumentov. Po moji oceni je nemožnost upo-

¹⁹ Za pregled glej: Magnus, Schaden und Ersatz, str. 131 in nasl.

²⁰ Glej: Schwenger, Schweizerisches Obligationenrecht – Allgemeiner Teil, 4. izd., str. 79; Koziol-Welser, Bürgerliches Recht, 2. zv., 12. izd., str. 287.

²¹ Glej npr. BGH, odločba z dne 9. 7. 1986, obj. v NJW 1987, str. 50; ter Looschelders, Schuldrecht – Allgemeiner Teil, 7. izd., str. 339.

²² BGH NJW 87, 50: »... Lebensgüter, deren ständige Verfügbarkeit für die eigenwirtschaftliche Lebenshaltung von zentraler Bedeutung ist«.

²³ Najbolj razširjene so tabele Sanden/Danner/Küppersbuch, ki se letno objavljajo v NJW, glej npr. prilogo NJW 1/2009.

²⁴ Kötz/Wagner, Deliktsrecht, 10. izd., str. 266.

²⁵ Glej npr. Oetker, v: Münchener Kommentar zum BGB, Bd. 2a, 4. izd., § 249, rš. 40 in nasl., str. 309.

²⁶ Tako tudi Zobec, Neuporaba osebnega avtomobila kot navadna škoda, Pravosodni bilten, 3-4/1996, str. 13.

rabe stvari sama po sebi (premoženjska) škoda, ne glede na to, kako oškodovanec to škodo pokriva. Ne strinjam se z idejo, da lahko gola neuporaba stvari pomeni le nepremoženjsko škodo. Poleg navedenih tez o komercializaciji dobrin ter izjalovitvi izdatkov vidim argument tudi v tem, da gre pri posegu v pravico uporabe (*ius utendi*) za poseg v lastninsko pravico, ki je najbolj temeljna premoženjska pravica.²⁷ Res pa je, da vsebuje škoda zaradi nemožnosti uporabe avtomobila tudi določen nepremoženjski element, saj je avtomobil na nek način tudi sredstvo za uresničevanje osebne svobode, pa tudi za zagotavljanje udobja. Nepremoženjski element nemožnosti uporabe stvari postane posebej jasen, če namesto avtomobila za primer vzamemo nemožnost uporabe invalidskega vozička, kar lahko povzroči drastično zmanjšanje življenjskih aktivnosti invalida. Podobno velja, če je slep človek prikrajšan za uporabo psa vodnika.

Odločilen argument za priznanje abstraktne odškodnine za neuporabo stvari pa je po mojem mnenju naslednji: če ima oškodovanec na izbiro, ali naj izpad uporabe avtomobila premosti z najemom nadomestnega vozila na stroške povzročitelja škode oziroma odgovorne osebe ali pa naj se vozi s kolesom oziroma s sorodniki in prijatelji, pri čemer v tem primeru za neprijetnosti ne dobi ničesar, se bo seveda (pod predpostavko, da bo pravni položaj jasen in bo lahko računal na odškodnino) raje odločil za najem. Če je oškodovanec varčen in se odreče pravici, ki jo sicer ima, ni prav, da njegova varčnost koristi le povzročitelju škode oz. odgovorni osebi.²⁸ Pravično je, da se prihranek porazdeli. Navsezadnje mora sistem spodbujati varčnost oškodovancev, kajti od tega ima korist cela zavarovalna skupnost. Seveda pa mora biti, da bi se prihranek ustrezno porazdelil med stranki, obseg abstraktne odškodnine zaradi neuporabe avtomobila precej manjši od cene najema nadomestnega vozila. Številka, s katero operira nemška sodna praksa (približno 30 odstotkov vrednosti najema), se zdi primerna. Navsezadnje za honoriranje oškodovančeve odpovedi najemu nadomestnega vozila govori tudi ekološki argument, saj oškodovanec, ki se vozi s kolesom, javnim prevozom ali se na poti v službo pridruži sosedu, s tem manj obremenjuje okolje.

Pri tem bi rad poudaril, da je zahteva po »občutnosti«²⁹ škode iz nemškega prava, to je zahteva, da je moral biti oškodovanec v stanju uporabljati vozilo ter da je vozilo dejansko potreboval, ki jo je najti tudi v slovenskih sodnih odločbah,²⁹ na nek način nasprotuje ideji priznanja abstraktne odškodnine za neuporabo. Kot argument lahko služi obrazložitev Lorda Halsburryja iz sodbe angleškega House of Lords iz leta 1900: »Če je nekdo npr. za 12 mesecev vzel

²⁷ Tako tudi Zobec, Neuporaba osebnega avtomobila kot navadna škoda, Pravosodni bilten, 3-4/1996, str. 7.

²⁸ Magnus, Schaden und Ersatz, str. 179, Medicus, Lorenz, Schuldrecht – Allgemeiner Teil, 17. izd., 2006, str. 237.

²⁹ Sodišče je zavrnilo zahtevek (v danem primeru je šlo za povrnitev stroškov najema nadomestnega vozila) z utemeljitvijo, da je imel oškodovanec na voljo še en avtomobil. To odločbo prvostopenjskega sodišča je sicer Višje sodišče v Ljubljani razveljavilo, glej sodbo in sklep z dne 24. 7. 1996, II Cp 734/96.

stol iz moje sobe, ali lahko tedaj rečemo, da ima pravico znižanja odškodnine, če dokaže, da običajno nisem sedel na tem stolu ali da je v sobi še dovolj drugih stolov? Tako razmišljanje je absurdno.«³⁰

Spomniti velja tudi, da je škoda zaradi neuporabe stvari v našem pravu že izrecno priznana. Drugi odstavek 482. člena OZ določa, da ima na podlagi (obvezne ali prostovoljnega) garancije za brezhibno delovanje stvari kupec pravico do »povračila škode, ki mu je nastala zaradi tega, ker stvari ni mogel uporabljati, in sicer od trenutka, ko je zahteval popravilo ali zamenjavo, do njune izvršitve«. Drugi odstavek 20. člena Zakona o varstvu potrošnikov še dodaja, da se lahko zavezanec iz garancije (proizvajalec, prodajalec, pooblaščen servis) reši obveznosti plačila odškodnine tako, da kupcu za ta čas zagotovi brezplačno uporabo podobnega izdelka.

Sodnih odločb, v katerih bi sodišča priznavala abstraktno odškodnino za neuporabo, nisem našel. Vrhovno sodišče pa je tako možnost vsaj nakazalo, ko je v odločbi z dne 20. 3. 1996 zapisalo, da je ugotavljanje višine škode dejansko vprašanje, ki je lahko v vsakem konkretnem primeru svojsko, kot primer pa je navedlo, da ima lahko »določeno škodo tudi, kdor zaradi nedopustnega ravnanja tretjega ne more uporabljati svojega stanovanja, pa čeprav spi na prostem«.³¹

Nadalje: abstraktno odmerjanje odškodnine našemu pravu ni tuje. V primeru odstopa od prodajne pogodbe zaradi stvarne ali pravne napake zakon kupcu omogoča sklenitev kritnega posla na stroške prodajalca (505. člen OZ). Vendar ima na podlagi 504. člena OZ kupec pravico do odškodnine tudi, če kritnega posla sploh ni opravil; škoda v tem primeru pomeni razliko med pogodbeno ceno in tržno ceno. Gre torej za abstraktno odškodnino, ki izhaja iz tržne vrednosti stvari. Navsezadnje pa je abstraktna odškodnina za neuporabo denarja priznana v obliki zamudnih obresti kot zakonite posledice zamude z izpolnitvijo denarnih obveznosti.

Seveda priznanje abstraktno odškodnine za neuporabo odpira tudi številna zapletena vprašanja. Prvo je gotovo, kako določati višino odškodnine. Uporaba tabel po nemškem zgledu, ki določajo dnevne zneske v odstotku vrednosti najema enakovrednega vozila, se zdi praktična. Ker izhaja iz vrednosti najema enakovrednih vozil, poudarja predvsem vidik izjalovljenih izdatkov, kar pomeni, da imetniki dražjih in novejših vozil za neuporabo prejmejo več od imetnikov cenejših oziroma starejših vozil. O tem bi se dalo razpravljati. Vsekakor pa zaradi težav z določanjem višine odškodnine ni mogoče reči, da pravice do odškodnine ni. Vprašanje je tudi, ali naj bo do takšne odškodnine upravičen le formalni lastnik stvari ali tudi njen dejanski uporabnik. Vezava na formalno lastništvo se zdi nekoliko toga, po drugi strani pa lahko preširoko upravičenje omogoči zlorabe. Poleg tega odškodnine gotovo ni mogoče priznati za neuporabo vsake stvari. Iz tuje sodne prakse izhaja, da se odškodnina priznava predvsem za

³⁰ House of Lords, *The Mediana* (1900), A. C. 113, 117 (H. L. per Lord Halsburry); citirano po Kötz, Wagner, *Deliktsrecht*, 10. izd, str. 267.

³¹ Vrhovno sodišče, sklep II Ips 921/94.

stvari, ki so osrednjega pomena za samostojno življenje, kot npr. avtomobil ali hiša, ne pa za neuporabo drugih, zlasti luksuznih dobrin.

4. Sklep

Zakonodajalec je pojem pravno priznane škode zavestno skopo opredelil in njegovo napolnjevanje prepustil sodiščem. Odškodninsko pravo še zdaleč ni popoln in logično zgrajen pojmovni sistem, ki bi ga bilo mogoče mehanično uporabljati, ampak od sodnika zahteva vrednostno opredelitev oziroma občutek pravičnosti. Ta po moji oceni zahteva priznanje, da nemožnost uporabe motornega vozila sama po sebi pomeni pravno priznano škodo, ne glede na to, ali oškodovanec najame nadomestno vozilo in se stroški zanj finančno izrazijo v njegovem premoženju ali pa izpad uporabe nadomesti drugače, tako da se to neposredno ne pokaže v njegovem premoženjskem stanju. Čeprav zastopam mnenje, da nemožnost uporabe motornega vozila pomeni pravno priznano premoženjsko škodo, je treba priznati, da ima neuporaba stvari tudi določene nepremoženjske elemente. Za pravno priznanje te škode pa po mojem mnenju ni najpomembnejša pravnotehnična uvrstitev v premoženjsko ali nepremoženjsko škodo, čeprav je nujna, ampak gre predvsem za pravopolitično odločitev sodnika, ki položaj, ki je sam po sebi premoženjsko nevtralen, povzdigne v pravno priznano škodo.

Literatura

- Cigoj, S., *Avtomobilist – odškodninska odgovornost in zavarovanje odgovornosti*, ČZ Uradni list, Ljubljana 1982.
- Kötz H., Wagner, G., *Deliktsrecht*, 10. izd., Luchterhand, 2006.
- Looschelders, D., *Schuldrecht – Allgemeiner Teil*, 7. izd., Carl Heymanns Verlag, Köln 2009.
- Magnus, U., *Schaden und Ersatz – eine rechtsvergleichende Untersuchung zur Ersatzfähigkeit von Einbüßen*, Mohr Siebeck, Tübingen 1987.
- Medicus, D., Lorenz, S., *Schuldrecht – Allgemeiner Teil*, 17. izd., Beck, München 2006.
- Možina, D., *Nepremoženjska škoda zaradi kršitve pogodbe*, v: Toš, M. (ur.), *Izbrane teme civilnega prava – Dnevi civilnega prava 2006*, Inštitut za primerjalno pravo pri Pravni fakulteti, Ljubljana 2006.
- Palandt, *Bürgerliches Gesetzbuch*, 66. izd., Beck, München 2007.
- Plavšak, N., Juhart, M. (ur.), *Obligacijski zakonik s komentarjem*, GV Založba, Ljubljana 2003.
- Schwenzer, I., *Schweizerisches Obligationenrecht – Allgemeiner Teil*, 4. izd., Stämpfli Verlag, Bern 2006.

Steffen, E., Der normative Verkehrsunfallschaden, NJW 1995, 2057.

Stojanović, D., Privremena nemogućnost korišćenja automobila: imovinska ili neimovinska šteta?, Pravni život, št. 2/1970, str. 48.

Škrinjar, M., Odškodnina za neuporabo stvari, Pravnik, št. 4-5/1981, str. 175.

Wagner, G., Neue Perspektiven im Schadensersatzrecht – Kommerzialisierung, Strafschadensersatz, Kollektivschaden, Gutachten für den 66. Deutschen Juristentag, Verhandlungen des sechsundsechzigsten Deutschen Juristentages, Stuttgart 2006, Bd. 1, Beck, München 2006.

Zobec, J., Neuporaba osebnega avtomobila kot navadna škoda, Pravosodni bilten, št. 3-4/1996, str. 5.